

285

POPIS
REVÍRU libhavského

príslušného

k panství lanškrounskému

Jeho Jasnosti panujícího knížete Jana z Liechtensteina

současně i

průvodce při vycházce dne 13. srpna 1900,

konané za příležitosti

valné hromady České lesnické jednoty

v Ústí nad Orlicí.

V Praze 1900.

Nakladem České lesnické jednoty. — Tiskl Rohlíček a Sievers,

Popis
revíru libhavského

příslušného

k panství lanškrounskému

Jeho Jasnosti panujícího knížete Jana z Liechtensteinů

současně i

průvodce při vycházce dne 13. srpna 1900,

konané za příležitosti

valné hromady České lesnické jednoty

v Ústí nad Orlicí.

V Praze 1900.

Nákladem České lesnické jednoty. — Tiskl Rohlíček a Sievers.

Dějepisné, zeměpisné, místopisné a statistické poznámky.

Historická stať.

Léta P. 1487. vznikl v městě Lanškroune, zhoubný požár, jímž všechny archivy a pozemkové knihy zničeny byly, a tím se stalo, že spolehlivých pramenů a zpráv o nejstarších událostech v místech k panství lanškrounskému příslušných postrádáme.

Dle prastarého podání, vlastně dle pověsti, vystavěl prý již v druhém století křesťanského letopočtu Panilus, král Hermundurů, jehož sídlem Králíky prý byly, zámek Lanšperk a město Lanškroun založil, toto k uschování své koruny, onen k uložení svých psaných zákonův. — Ježto území těchto panství v mohutném, Cechám k ochraně a hájení sloužícím pomezím lese se rozprostíralo, který však po spojení Moravy s Cechami své důležitosti pozbyl a za posledních Přemyslovců vymytěn byl, lze asi od těchto panovníků k osídlení povoláné vystěhovalce středo- a dolnofranckého původu za zakladatele Lanškrounu považovati; mnohá místní jména svědčí pro tuto domněnku.

Častěji se uvádí, že prý teprve Přemysl Ottakar II. léta 1262. město Lanškroun založil, což však nesprávným býti se zdá, neboť již roku 1228. ve sporu kapituly Míšenské s královstvím Českým mezi povolánými znalci taktéž Kristian Gerlach Lanškrounský se připomíná. (Cod. dipl. Sax. reg. I.)

Léta 1241. a 1245. (Emler str. 537) připomíná se jakýsi Oldřich Lanškrounský.

Čeští dějepisci se domnívají (Erben a j.), že v 10. století tehdejší vrchnostenské území bylo v držení mocného župního purkrabí pána Slavníka Libického, jehož synové Spytimír, Pobraslav, Posej a Čáslav dne 25 září 996. na hradě Libickém od Vršovců přepadeni a zavražděni byly, načež se tito držby zmocnili, avšak již roku 1108. (27. října) po vyhubení této rodiny knížetem Svatoplukem připadly statky na panovníka toho.

Městský znak Lanškrounský (zlatá koruna v červeném poli) zdá se poukazovati k neznámým uám stykům ke koruně České.

Úplně zajištěnou událost uvádí teprve listina ze dne 23. října 1285 (Emler str. 586), dle které český král Václav II. svému otčimu Závíši z Falkensteina kromě Police též — dle pověsti — bratry Oldřichem z Drnoholce a Heřmanem z Ústí nad Orlicí založený hrad Lanšperk, pak město Lanškroun se všemi k němu příslušícími hrady a vesnicemi daruje.

Nepřátelé Závíše z Falkensteina však při dvoře krále Václava nabyli vlivu a když onen roku 1288. do Prahy se odebral, by krále Václava II. ke křtu svého syna, ježž mu jeho druhá manželka, dcera uherského krále Vladislava porodila, pozval, byl jat, do vězení uvržen a žádáno na něm, aby vydal všechny hrady a zámky (též Lanšperk i Lanškroun), které po své první manželce byl zdědil.

Posádky hradů kladly až do roku 1290. královským vojskům odpor; tohoto roku byl prý také Lanšperk donucen se vzdáti, jelikož vyhrožováno bylo, že jinak vězněný Závíš před svým hradem stát bude.

Dríve a sice roku 1289. nakládal král Václav s Lanšperkem a Lanškrounem volně, hodlaje je s ostatními hrady a městy (Poličkou, Ústím nad Orlicí, Vysokým Mýtem, Skučí, Zábřehem, Hoštýnem, Svítavami) 6. února markraběti Míšeňskému, Bedřichu Malému záměnou po-

stoupiti; avšak z této smlouvy sešlo a zboží Lanškrounské i Lanšperské dostalo se darem dle listiny ze dne 21. května 1304 cisterciáckému klášteru Zbraslavskému králem Václavem léta 1290. založenému.

Ale již roku 1306. po násilné smrti posledního Přemyslovce Václava III. v Olomouci zmocnil se český pán Haiman z Dubé násilně Lanškrounu a Lanšperku a držel je po dva roky ve své moci.

Kláster, nemoha nikde svých práv uplatniti, musel konečně proti zaplacení 1000 liber stříbra panství od pána z Dubé vykoupiti. Poměry se nezlepšily, neboť nyní počali loupežní rytíři sousedních hradů (Ješko Simperský, Petr Žampašský, Jeniš Kyšperský, Bohunko Šumberský a Oldřich Ústecký) ustavičnými loupežnými výpravami a hanebnostmi vrchnostenské obyvatele nesmírně sužovat (poznámky opata Petra); mniši se snažili odvádějíce dobrovolně roční důchod rytířům, částečně tento smutný stav zlepšiti, avšak marně.

Dalsí pokus mnichů k vybavení se z těchto nesnází záležel v tom, že panství Lanškroun a Lanšperk tehdejšímu nejvyššímu zemskému maršálku Českému Jindřichu z Lipé proti ponechání polovičního důchodu přepustili, kteréhož závazku však tento pán taktéž nedodržel.

Když však loupežné výpravy s hradu Brandýsského a Žampašského ani následujícího roku nepřestávaly, vydal klášter toto panství Hynáčkovi z Dubé skoro zdarma do ochrany a užívání.

Však ani tento prostředek neuchránil klášter před novou křivdou; neb roku 1319. uvázal se král Jan v držení důchodů cisterciáckého kláštera, kterýž stav šest roků potrvál, až se opatu Petrovi, zpovědníku královny Isabelly, roku 1325. podařilo, klášteru Zbraslavskému navrácení těchto panství vymoci.

Poněvadž klášterní důchody nestačily, zastavili Zbraslavští zboží Lanšperské markrabímu Karlovi, od něhož si značný peníz vypůjčili; to trvalo do r. 1341.

Nemoha těchto poměrů snésti, jmenovitě pro přílišnou vzdálenost statku, usnesl se klášter Zbraslavský dne 15. června 1343, panství Lanškroun, avšak bez panství Lanšperského za náhradu ročních dvou set kop grošů Janu, biskupu Olomouckému trvale odstoupiti; tohoto poslednějšiho se teprve smlouvou ze dne 26. ledna 1358 směnou litomyšelskému biskupství dostalo, jemuž od svého založení roku 1344 také panství Lanškrounské jakožto nadací patřilo.

Pátý biskup Litomyšlský Petr Jelito založil roku 1371 v Lanškroune klášter svatého Augustina pro 12 kanovníků na místě, kde nyní městský špitál stojí; pro nízkou, častými záplavami ohroženou polohu, byl za Jana IV., biskupa Litomyšlského tento klášter roku 1390. na vyšším pozemku vystavěn ar. 1392. obydlen; je to tehdejší tak zvaný zámek, na jehož místě domy stávaly, které roku 1390. popelem lehly a kteréžto spáleniště k uvedenému účelu klášterem zakoupeno bylo.

Čas náboženských zmatků v Čechách a pozdější husitská doba měla v zápětí osudné události na panství, jejichž obyvatelé od katolické víry odpadli.

Roku 1425. zmocnil se Jan Městecký z Opočna hradu a panství Lanšperského. Když pak tento své náboženské vyznání změnil a když se bylo obávati, že by se mocnou oporou katolíků státi mohl, byl hrad Lanšperk roku 1427. v den svatého Lamberta opět útokem vzat a zbořen od vítězného vůdce „Sirotků“ Jana Kroučešína.

Za majitele panství lanšberského se potom udává pán Jan Šerovský; avšak zdá se, že hrad již znovu vystavěn nebyl. — Dle dodatečných zápisů v Lanškrounské městské kronice zmocnil prý se již roku 1425 Vilím Kostka Postupský, jenž byl věrným přívržencem Jiřího z Poděbrad, klášterního zboží Lanškrounského; dokázáno aspoň jest, že tento šlechtický rod roku 1436. v držení obou panství byl. Nástupce Jan Kostka z Postupic dal zboží Lanšperské v zástavu Bernardovi z Petrкова, po smrti onoho i. 1436. ujali se Lanškrounu synové jeho

Bohuš a Jan; co se té doby dalo s Lanšperkem, není známo.

Jan, mladší z obou bratří, zemřel však již téhož roku, zůstaviv jen dceru Kateřinu; Bohuš roku 1505. taktéž bez mužských dědiců, zanechav toliko dvě dcery Annu a Markétu, jimž panství Lanškroun a Lanšperk odkázal.

Jejich poručník Vilim z Pernšteina podporoval sňatek svých synů obou se svěřenkami; Anna Kostkova vdala se za Jana a Markéta za Vojtěcha z Pernštýna. Obou panství však ujal se Vojtěch Pernštýnský, odstoupil však panství Lanškrounské svému bratru Janovi. Zboží Lanšperské prodal Petru Bohdaneckému z Hlodkova, který roku 1549. zemřel odkávav ho svým pěti synům: Jindřichovi, Křištofovi, Albrechtovi, Frankovi a Oldřichovi závětí stejným dílem. Poněvadž však ještě žádný z bratrů plnoletým nebyl, převzal nejstarší Jindřich statek.

Jan z Pernštýna zemřel roku 1548., zůstaviv tři syny Vratislava, Jaroslava a Alberta. Dědicem panství lanškrounského stal se Vratislav, jenž jej roku 1553. Václavu Černoorskému z Boskovic prodal, avšak již roku 1561. opět ho nabyl zpět a roku 1564. koupil též panství Lanšberské po smrti Jindřicha Bohdaneckého za 8750 kop českých grošů. Od té doby jsou obě panství Lanškrounské i Lanšperské nepřetržitě spojena.

Mečem a ohněm pronásledovaná katolická víra slavila za vlády Pernštýnských své vzkříšení; tato rodina nesmýšlela s česko-bratrskou obcí nikdy upřímně; četnými missiemi byli jednotlivci katolické víře navracováni, hlavně ale zrušením bratrských obcí byl katolicism co nejúčinněji podporován.

O Vratislavu z Pernštýna poznamenává se v roce 1582., že mu uzavírání sboroven bratrských již nestačilo, nýbrž že i zakázal co nejpřísněji, aby pod trestem nikdo tajných sborů se nesúčastnil. Krome toho poručil, jak zachovati se při zvelebování katolických bohoslužeb, které se všudy zaváděly; konečně bylo ještě přikázáno, že se

sborovna v Lanškrouně má zbourati, což se také i stalo. Ano i půda, kterou bratři předstíraným postupem zachrániti chtěli, byla jim odejmuta.

Konečně bylo všem pohrozeno, že se musí vystěhovat, jestliže se dobrovolně k reformaci neodhodlají.

Roku 1584. byl kostel v Lanškrouně katolíkům opět vrácen.

Synové, roku 1587. zemřelého Vratislava, Jan a Maximilian prodali roku 1588. zboží Lanškrounské i Lanšberské Adamu Felixu Hržanovi z Harasova, o němž známo jest, že českobratrské církvi byl nakloněn; bezpochyby bydlíval v Lanškrouně, neboť roku 1601. vystavěl posud stávající portál zámecký.

Po jeho smrti roku 1619. prodali jeho dědicové Zdislav, Vilím a Jan panství Lanškrounské i Lanšperské za 183.000 kop moravských grošů knížeti Karlu z Liechtensteinů, vévodovi Opavskému a Krnovskému a královskému mistodržiteli, jehož jasní potomci statky ty podnes v držení mají.

Karel kníže z Liechtensteinů zemřel roku 1627. a po něm následoval jeho nejstarší syn Karel Eusebius.

Avšak ještě horší časy nastaly krajům těmto! — Roku 1639. oblehali Švédové Ústí nad Orlicí, četné domy byly spáleny a obyvatelé vydrancováni; týž osud stihl roku 1643. Lanškroun, který takřka v pevnost přeměněn byl; roku 1645. spálili oblehatelé kostel sv. Václava, zámek a několik stavení.

Dne 3. měsíce února 1684. zemřel kníže Euseb a jeho syn Jan Adam Ondřej ujal se panství. Roku 1687. dovolil tento Lanškrounským klášterním bratřím v zámku bydliti tak dlouho, než jim roku 1705. zvláštní budovu — dnešní děkanství — vystavěti dal.

Roku 1698. kázal kníže Jan Adam stavu přiměřený zámek vystavěti, ku kterému účelu městu Lanškrounu blízké obci Rudoltické patřící návrší s potřebnými pozemky zakoupeno bylo.

Stavba tohoto velikého knížecího sídla byla Antonínu Sallovi svěřena, který ji roku 1700. zahájil a roku 1712. dokončil.

Zámek byl velmi rozsáhlý, zaujímaje dvě patra; byl vůbec nevšedním vkusem proveden, avšak kníže Jan Adam nedočkal se dokončení stavby; skončil ve Vídni 16. června 1712 a jím vymřel jeho rod. Statek přešel na poboční linii domu Liechtensteinů.

Případlť majorát odkazem zemřelého majetníka knížeti Antonínu Florianu, panství Lanškroun s Lanšberkem, Rosava a palác v Brně knížeti Janu Antonínu.

Roku 1714. dal nový pán lanškrounský střechu zámku opravovati; v domě bylo mnoho řemeslníků zaměstnáno, kteří chtějí se ohřátí — byloť toho dne chladno — rozdělali na půdě pod střechou oheň; nedbalostí vznikl z toho požár, jenž nádherný zámek až na zdi zničil.

Roku 1719. vystavěl kníže zámek znovu, neužíval ho však dlouho, zemřev roku 1742.

Nejstarší bratr knížete, Jan Václav přežil její bratry jeho a ujal se po smrti jejich zboží Lanškrounského.

Než roku 1754. stal se i tento nový zámek opět obětí požáru, a kníže uznávaje, že opravy jakož částečně i nové stavby ohromných výloh by vyžadovaly, dal zbytky strhnouti. Nyní zbývá jen věž z něho, jakož i prostorné sklepy, které knížecímu pivovaru výtečně se hodí a doposud o rozsáhlosti tohoto knížecího sídla svědčí.

Z hradu Lanšperského, který již v 16. věku zříceninou byl, poněvadž se ho roku 1564. za příčinou sloučení obou panství co panského sídla již neužívalo, stojí dnes jen ještě některé porušené zdi, které ještě částečně rozlohu staré stavby ukazují.

Tyto omšené zdi vzdorují doposud zhoubnému vlivu času a nepohody, než bohužel, i tyto zbytky bývalého lesku za nedlouho asi se shroutí a nezbude než neurčitá pověst o zámku plném nádhery, o statných rytířích a o krásných paních!

P o l o h a

1. *Místní poloha.* Revír Libhavský náleží ke svě-řenskému statku Lanškrounskému a rozkládá se v obcích: Dolní Libhava, Houžovce, Lanšperk, Gerhartice, a nepatrnou plochou v obci Ústí nad Orlicí. — Sestává z hlavního území, údolím tiché Orlice rozděleného, z obou podílů Lanšberského a Vadětinského, pak ze čtyř izolovaných oddílů: Bubniku, Lipovce, Obory a Hrádku.

Myslivna leží na nejjižnějším konci Vajetína v obvodu Dolní Libhavy u silnice Ústecko-kyšperské, od Ústí asi půl hodiny vzdálena; pošta, telegrafní stanice a nádražní stanice je v Ústí kde jsou též dvoje nádraží státní dráhy: Staré a Nové Ústí nad Orlicí. Z nádraží novo-ústeckého odbočuje vedlejší trať severo-západní dráhy ke Kyšperku, která kolem myslivny dále čarovným údolím orlickým probíhá. Nejbližší stanice této trati směrem ke Kyšperku je Hnátnice, která téměř uprostřed hlavního území tohoto revíru leží a pro skládku a vozbu dlouhého dříví velmi důležitá jest.

Hlavní komplex revíru Libhavského sousedí na severu s obecním obvodem Hnátnickým, dílem s polnostmi, — dílem s lesy obecními a selskými, z malé části mezi mezníky 92 a 107, s parcelami statku Žampašského hraběte Lützowa.

b) *Zeměpisná poloha.* Revír libhavský leží mezi $34^{\circ} 9' 7''$ a $34^{\circ} 0' 40''$ východní délky od ostrova Ferro a $49^{\circ} 57' 40''$ až $50^{\circ} 0' 54''$ severní šířky.

c) *Výšky nad mořem.* Revír Libhava leží na výběžcích moravských Sudet. V hospodářském nástinu porostů udané body výškové byly barometricky vyšetřeny, udávají pro revír Libhavský absolutní rozdíl výšek per $265m$. Nejvyšší bod nad Jaderským mořem leží v díle lanškrounském v příčnici hospodářských průseků mezi hospodářskými dílci 3, 4 a 7 u průsečného sloupu čís. 10 ve výšce $586m$, nejnižší bod ve výšce $321m$ u mezníku čís. 45 v oddílu Hrádeckém u silnice Ústecko-litomyslské.

P o d n e b í

Teplota. Průměrná teplota roční obnáší 7, C. — Podnebí v nižších polohách lze téměř za mírné pokládati, a za těchto klimatických poměrů daří se zde i jemnější druhy ovoce, též pšenice a ječmen. Roční množství srážek činí průměrně 730mm.

Proudení vzduchu. Za vývratný vítr pro revír Libhava lze považovati v první řadě *západní*, pak také *severo-západní*; avšak směry těchto hlavních větrů odchylují se následkem měnícího se tvaru povrchu rozmanitě; hlavní směr, o kterém nahoře zmínka učiněna, platí hlavně o vysocinách, úplně nebezpečí vydaných. Jelikož se zde jedle (částečně i buk) v starých porostech smrkových jako smíšenina daří, není nebezpečí vývratů tak značné; hlavně nyní se toho dbá, aby se takovým nehodám násečemi a orubami mladších porostů v nejbližších desetiletích, pro další budoucnost však zakládáním návěží pokud možno polomu předešlo.

V o d s t v o.

Tichá Orlice, která v oblasti města Jablonného prameníc, hlavní komplex revíru Libhavského brázdí, pak dále vedle obouh exponovaných parcel Lípovec a Hrádek teče, není pro revír důležitá, poněvadž se pro množství jezů k dopravě plavením nehodí; za to vyžitkují její vodní síly soukromníci ke hnaní několika mlýnův a rozličných průmyslových závodův.

Jednotlivé příkopy v údolí revíru celý rok nevyuschnou a po prudkých lijácích a z jara při tání mění se některé z nich takorůka v bystřice.

Hornina a půda.

Základní horninu revíru Libhavského tvoří křido-

potřeby tím používají, že odtud jako křišťál čistá voda po nejprimitivnějším, z dřevěných trub se skládajícím vodovodu do místa se vede, aby zde v nádržce zachycena byla.

Tato skála, která vodu skytá, nazvaná „Havlíčková studánka“ nese následující od K. Otakara Hubálka-Javorského roku 1883 sepsané verše:

Pijte českou vodičku
muži, ženy, děti,
růže zkvete na líčku,
Pán Bůh nám ji světi.
Každá krůpěj v srdci hněv
v blahou lasku změni,
česká voda, česká krev
k činům rozplamení.
A v té její hladině
čirou pravdu mějte,
Čechy, že jste jedině,
před každým se znejte.
Česká řeč a český zpěv
zaznívejte všude,
česká zem a český lev
byl, a jest i — bude!

Opustíme-li tento pramen a překročíme-li hranice revíru, vyjdeme do polí.

Před námi leží ves Lanšperk a hned za ní vypíná se již častěji jmenovaná, nás k návštěvě zvoucí zřícenina hradu Lanšperka.

Páni účastníci, kteří si na zřícenině lanšperskou vystoupiti neobtěžují, budou překrásnou vyhlídkou do údolí Orlice a na krajinu kyšperskou odměněni.

Kaple, která v ušlechtilém slohu Jeho Jasnosti panujícím knížetem nade vsí z krásného zeleného pískovce vystavěna jest, patří k pozoruhodnějším stavbám této krajiny.

Sestup tvoří konec vycházky a směřuje k zastávce hnátnické, odkud přichystaný zvláštní vlak P. T. pány účastníky vycházky opět do shromáždění — do města Ústí nad Orlicí — doveze.